

ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ (ΜΕΡΟΣ Α')

Το σύγχρονο περιβάλλον μπορεί πολύ συνοπτικά να περιγραφεί με τα παρακάτω αδρά χαρακτηριστικά: **Τα πάντα βρίσκονται σε διαρκή κίνηση.** Τίποτε δεν μένει απόλυτα σταθερό. Ούτε φυσικά και αυτό που θεωρούμε **Αλήθεια.** Η πολυπλοκότητα και των πιο απλών θεμάτων αποδεικνύεται καθημερινά πιο μεγάλη. **Οι γνώσεις του ανθρώπου συνεχώς αυξάνονται και δυστυχώς πολλαπλασιάζονται και οι άγνωστοι χώροι.** Εκεί που πιστέψαμε ότι λύσαμε ένα πρόβλημα, εκεί αναφύονται πολλαπλάσια!

Ενώ πριν από λίγες εκατοντάδες χρόνια θεωρείτο ότι η Γη μας ήταν το κέντρο όλου κόσμου τώρα είμαστε βέβαιοι ότι ο πλανήτης μας δεν είναι παρά ένα «χαλικάκι», σε σχέση με «πολυσύμπαν» των τετρακοσίων δισεκατομμυρίων γαλαξιών που ο καθένας τους έχει εκατό δισεκατομμύρια άστρα.

Αφετέρου, ένας **ασύλληπτος μικρόκοσμος ανεξερεύνητος** και με τις δυνατότητες ακόμη και αυτών των ηλεκτρονικών μικροσκοπίων, που πολλαπλασιάζουν εκατομμύρια φορές το μέγεθος. Και ο άνθρωπος μέσα σε αυτά τα δύο τρομερά χαοτικά συστήματα [τον άπειρο μακρόκοσμο και άπειρο μικρόκοσμο] **ερευνά, φωτίζει, παλεύει, καταχτά και δημιουργεί αδιανόητα και ασύλληπτα για πριν από λίγα χρόνια κατορθώματα,** παράλληλα, όμως καταστρέφει στον ίδιο βαθμό, και την **πολυπόθητη ολβιότητα δεν την κατέκτησε ακόμη.** Αντίθετα φαίνεται παρά τα τόσα αγαθά που παράγει δεν ένοιωσε ακόμη την **πληρότητα.**

Ο άνθρωπος δημιούργησε **συνεργασίες και κοινωνίες** που τον οδήγησαν στα θαυμαστά ανθρώπινα επιτεύγματα, τα οποία ποτέ δεν θα είχε πετύχει με μεμονωμένη προσπάθεια. Έλυσε αγκυλώσεις του παρελθόντος, φώτισε με την κατάκτηση απείρων γνώσεων σκοτάδια και απομάκρυνε δεισιδαιμονίες, που τον βασάνιζαν χιλιάδες χρόνια. Αλλά στη θέση τους έχτισε εμπόδια που του προκαλούν **μεγαλύτερους φόβους.** Ερμήνευσε άγνωστα στοιχεία, που του προκαλούσαν δέος, αλλά τώρα δεν μπορεί να βρει την σωστή πορεία του μέσα **στο χάος των σχέσεων,** που ίδιος με τις επιλογές του προκάλεσε.

Εδώ και χιλιάδες χρόνια διαπίστωσε την **ανάγκη της συνεργασίας.** Είναι απόλυτα παραδεχτό πλέον ότι όλα τα επιτεύγματα του ανθρώπου οφείλονται στην **αρμονικά συντονισμένη συνεργασία και όχι απλά στην οξύνειά του.** Έτσι οργανώθηκε σε **οικογένειες, σε φυλές, έθνη.** Οργανώθηκε σε ομάδες, συμμαχίες, συντεχνίες και δημιούργησε κοινότητες, πόλεις και κράτη. **Δημιούργησε πολιτισμό και έγραψε ιστορία.** Ένωσε τις δυνάμεις του και επιτύγχανε θετικά αποτελέσματα.

Οσάκις, όμως οι εσωτερικές του δυνάμεις, **τουτέστιν οι σχέσεις=αξίες,** δεν μπορούσαν να συγκρατήσουν το ενιαίο σύνολο προκαλείται διάσπαση, λόγω ανάπτυξης εσωτερικών τριβών και λάμβανε χώρα μετασηματισμοί και νέες μονάδες. Αυτές με τη σειρά τους, λόγω ανάγκης αντιμετώπισης νέων προκλήσεων συσπειρώνονταν σε νέες ενότητες. Μάλιστα, **όχι σπάνια και με υπερβολή συγκροτούνται «κλειστές οριακές ομάδες»** που στρέφονται ακόμη κατά του κοινωνικού συνόλου.

Συνήθως οι συσπειρώσεις λαμβάνουν χώρα με την επιβολή εξωτερικής ισχυρής δύναμης, όταν κάποιες ισχυρές προσωπικότητες κατόρθωναν να εμπνεύσουν τους λαούς τους σε αγώνες μεγαλείου. Συνήθως οι ηγετικές αυτές προσωπικότητες αρύονταν την ισχύ τους από την μεταφυσική υπέρτατη Οντότητα και φυσικά για το καλό των φιλοδοξιών τους που ταύτιζαν με το συμφέρον των λαών τους. Τα άτομα με ελάχιστες ατομικές πρωτοβουλίες και ελευθερίες υποτάσσονταν στις επιταγές των ηγητόρων και ουσιαστικά το άτομο ήταν ενταγμένο σε ένα σύνολο, **(υπήκοοι),** το οποίο παρουσίαζε ομοιογένεια λόγω εξωτερικά αναγκασμένης βούλησης εν ονόματι και για τους σκοπούς του «συνόλου».

Με την παρέλευση των ετών και την σταδιακή ανάπτυξη της **αυτοσυνειδησίας** φάνηκε η σπουδαιότητα και η αξία της **προσωπικής ύπαρξης του ατόμου.** Τα τελευταία τριακόσια χρόνια με τις ριζοσπαστικές μεταρρυθμίσεις που επέφεραν ο Διαφωτισμός, η Γαλλική Επανάσταση και τα φιλοσοφικά και λοιπά κοινωνικά ρεύματα στην Ευρώπη και ΗΠΑ, **με τα ανθρώπινα δικαιώματα να τίθενται ως «σημαία» όλων των αιτημάτων, το άτομο- πρόσωπο βρέθηκε στο κέντρο των αξιών.**

Μάλιστα με ταχύτατες μεταλλάξεις σχεδόν όλοι οι θεσμοί που επί σειρά αιώνων είχαν λάβει σάρκα και οστά άρχισαν να παίρνουν διαφορετικό χαρακτήρα μέχρι σημείο σήμερα **να αμφισβητούνται σε σημαντικό βαθμό,** ως **πόλοι ισχύος.** Τα πανίσχυρα εθνικά κράτη, αφού υπέστησαν σημαντικές εδαφικές διαφοροποιήσεις αναγκάστηκαν να συγκροτήσουν με άλλα μικρότερα κράτη [αναφερόμαστε κυρίως στην περίπτωση της Ευρώπης] οικονομικές και πολιτικές **Ενώσεις,** ώστε να δυναθούν να παίξουν ρόλο ύπαρξης στο παγκόσμιο σκηνικό. Το τελευταίο αφού πέρασε από το στάδιο του διπολισμού [Ανατολή-Δύση], μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης εισήλθε στη παρούσα μιας «ισορροπίας» (!) πέντε τουλάχιστον οιοσυνεί «Υπερδυνάμεων» [ΗΠΑ, Κίνα, Ρωσία, Ιαπωνία και Ευρωπαϊκή Ένωση], με ανερχόμενες σε κλίμακα παγκόσμιας Δυνάμεις τις Ινδία και Βραζιλία.

Σε πλανητικό επίπεδο θα μπορούσαμε πούμε ότι είχαμε την εντύπωση ενός «δάσους» υπό την έννοια ότι είχαμε το κάθε έθνος κράτος υπό μορφή ενός δένδρου το οποίο δεχόταν πιέσεις από τα γειτονικά δένδρα. Η σημερινή εικόνα, που έχει η παγκόσμια σφαίρα δίνει την εντύπωση ότι γύρω από τη Γη μας έχει δημιουργηθεί ένα πολλαπλό αόρατο **χωροδικτύωμα**, την ύπαρξη του οποίου αντιλαμβανόμαστε με τις έννοιες των ποικίλων παγκοσμιοτήτων και φυσικά και την γνωστή οικονομική παγκοσμιοποίηση. Παράλληλα, θεσμοί που είχαν δημιουργηθεί για μια «αρμονική κοινωνική δόμηση», όπως οικογένεια, πατρίδα, έθνος, Εκκλησία, στρατός και λοιποί οργανισμοί άρχισαν να αλλοιώνονται ως χαρακτηριστικές ποικίλων ιεραρχήσεων.

Δεν είναι παράδοξο ότι τις ίδιες μορφές μεταλλάξεων παρατηρήσαμε καταρχήν στις **καλές τέχνες** αλλά και στις **επιστήμες**, κυρίως στη Φυσική. Στις Τέχνες είδαμε να αλλάζουν δραματικά οι απαιτήσεις αρμονίας, μέτρου και μορφών. Από εκεί που το πρώτο μέλημα ήταν η αρμονική σύνθεση τελικά επικράτησε σταδιακά η σχεδόν ανεξέλεγκτη **ελευθερία σύνθεσης** του δημιουργού, ήτοι ο τελευταίος ήταν ποιητής, ζωγράφος ή ακόμη αρχιτέκτονας και σκηνοθέτης κινηματογράφου.

Παρόμοια φαινόμενα μας παρουσίασαν και οι **φυσικές επιστήμες**. Από τις νομοτελειακές εξισώσεις μιας παγκόσμιας τάξης οδηγηθήκαμε στην αρχή της απροσδιοριστίας και της κβαντομηχανικής. Με την αρχή των ανοιχτών συστημάτων [Gödel], **δηλαδή καμιά πρόταση δεν μπορεί να περιλάβει όλη την αλήθεια**.

Κατά τον ίδιο τρόπο έχουμε **δραματικές αλλαγές στη σύνθεση της κοινωνίας**. Ειδικότερα μετά την ουσιαστική κατάρρευση της αστικής τάξεως, που θεωρείται ο στυλοβάτης της «αρμονικής» κοινωνίας παρατηρούνται ριζικές μεταμορφώσεις του κοινωνικού ιστού, που οδηγούν στο σχηματισμό της καλούμενης «μαζικής» κοινωνίας και κατ' επέκταση του μετακρατικού σκηνικού. Παρατηρούμε ότι ο αριθμός των ελεύθερων κρατών συνεχώς αυξάνει [ήδη οι σημαίες που παρέλασαν στην τελευταία Ολυμπιάδα ξεπερνούσαν τις διακόσιες δέκα], παράλληλα, όμως, η ισχύς των εθνικών Κυβερνήσεων σταδιακά απαλλοτριώνεται υπέρ των διεθνών οργανισμών και της λήψεως αποφάσεων από αντίστοιχα κέντρα που βρίσκονται έξω από τις **τοπικές κοινωνίες**. **Είμαστε θεατές μιας πραγματικότητας μάλλον πρωτόγνωρης**. Επέρχεται **διαχωρισμός πολιτικής- κοινωνικής εξουσίας και οικονομικής ισχύος, γεγονός που προκαλεί αλλαγές συσχετισμών για αντίστοιχες ισορροπίες**.

Ταυτόχρονα παρατηρούμε μια αλματώδη και θαυμαστή **τεχνολογική ανάπτυξη και παραγωγή αγαθών**, η οποία **δεν συνδύασθηκε με ανάλογη αναβάθμιση και καλλιέργεια αισθητικών και ηθικών αρετών**. Συνέπεια ήταν να οδηγηθεί ο μέσος πολίτης στην **υπερκατανάλωση** [μιλάμε φυσικά για τις δυτικές κυρίως κοινωνίες], η οποία είναι τόσο κακή όση και η έλλειψη. Οπωσδήποτε, **δεν είναι αρετή**, παρά το ότι σε πρόχειρη ανάγνωση χαρακτηρίζεται σαν **μοχλός ανάπτυξης**. Ασφαλώς και είναι κινητήρια δύναμη για περισσότερη παραγωγή, αλλά όταν ξεπερνά κάποιο όριο τότε προκαλεί **αγχωτικές καταστάσεις**, που επιβαρύνουν το άτομο με περισσότερες πιέσεις. Αν μάλιστα συνδυαστεί η συσσώρευση αγαθών μόνο για την συσσώρευση και μόνον, ενώ ταυτόχρονα αναπτύσσεται το άτομο κυρίως **εγωκεντρικά**, τότε δημιουργούνται αρνητικά συναισθήματα σε τέτοιο βαθμό που προκαλούνται εσωτερικές τάσεις τριβών με συνέπεια την **απομάκρυνση από το φάσμα αρμονίας**.

Από κοινωνιολογικής πλευράς, από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα και ειδικότερα μετά την δεκαετία το 1960, παρατηρήθηκαν πρωτόγνωρες εξελίξεις και μεταλλάξεις. Η κοινωνία έλαβε περισσότερο **ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα** και αυτό ήταν η καθολική πλέον απαίτηση. Από το σημείο όμως μιας έλλογης ή καλύτερα μιας έμφρονης ισορροπίας μεταξύ κοινωνικού χαρακτήρα και ανθρωποκεντρικού τοιούτου, ρεύματα που δημιουργήθηκαν περισσότερο με βάση το **συναίσθημα** και όχι τον **ορθό λόγο** οδήγησαν σε άλογη στάση απέναντι σε κάθε θεσμό που εξασφάλιζε συνοχή στην κοινωνία. Έννοιες, όπως, η «μαζική» κοινωνία, «πολίτες» του κόσμου, «παγκόσμιο χωριό» και άλλα παρεμφερή ενσωματώθηκαν στο παλαιότερο αίτημα της «αταξικής κοινωνίας» και έφθασαν στη περιοχή της υπερβολής, που εκφράζεται πλέον με ένα **άκρατο υπερεγωτισμό και μια άκριτη ισότητα**.

Όπως κάθε υπερβολή έτσι και ο εγωτισμός, όσο και η άκριτη ισότητα έχουν δυσάρεστες συνέπειες. Οδηγούν και πάλι σε έντονες εσωτερικές κοινωνικές τριβές, οι οποίες ασκούν δράσεις αρνητικής φύσεως τόσο στην κοινωνία, αλλά και στα κύτταρα της τα άτομα.

Η **οικογένεια**, το βασικό δομικό στοιχείο της κοινωνίας έχει υποστεί σοβαρές αλλοιώσεις τα τελευταία χρόνια. Η μικρότερη πίστη που δείχνουμε για τα σύνολα σε σχέση με τις **αξίες** που αφορούν στο πρόσωπό μας οδηγεί σε επιλογές **περισσότερο προσωποπαγείς**. Αντί να προσπαθούμε να βρούμε τη χρυσή τομή των σωστών αναλογιών στη όλη προσπάθεια του βίου μας, που σημαίνει ότι διαθέτω και

ανάλογο μερτικό στο άτομό μου, στην οικογένεια, στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον, στην Πατρίδα, στο επάγγελμά μου στους φίλους και ούτω καθεξής, **επιλέγω μονομερώς ένα στόχο και εκεί αναλίσκομαι.**

Η επιτυχία, όμως, και η ευτυχία δεν έρχεται με την κάλυψη μιας και μόνης ανάγκης. Είναι αποτέλεσμα πολλαπλών συνδυασμών, που με τη σειρά τους απαιτούν πραγματικά μια πολύ λεπτή και υψηλής στάθμης τέχνη. Την τέχνη του βίου [της ζωής].

Σε αυτό το θέμα θα προσπαθήσουμε να καταθέσουμε κάποιες απόψεις. Ελπίδα μας είναι ότι εκφράζοντας ανοιχτά κάποιους προβληματισμούς μας, σκέψεις, συναισθήματα και εμπειρίες και μοιράζοντάς τα με φίλους να συντελεστεί μια πιο γόνιμη τοποθέτηση σε θέματα καθημερινότητας. Γνωρίζουμε φυσικά ότι **απόψεις ούτε απόλυτα σωστές είναι, ούτε τελεσίδικες και οριστικές, αλλά τις θέτουμε απλά για μια πιθανότητα χρηστικής αξίας, όταν ο αναγνώστης συγκριτικά θέλει να τις λάβει υπόψη. (συνέχεια στο επόμενο).**

Δημήτρης Μπάκας
03 Φεβ. 2023